

Winnend essay Banningprijs 2006

Liever geëngageerd dan een Einstein

Politiek of wetenschap. Dat was ooit een dilemma voor Wee Ky Ma, de winnaar van de Banningprijs 2006. Inmiddels is hij er uit. Hij wil voor de helft leider zijn van een non-gouvernementele organisatie die beter onderwijs van de grond krijgt op het Chinese platteland, en voor de helft hoogleraar neurowetenschap. Een biografisch verhaal over het engagement dat bijna onvermijdelijk ontstaat in de confrontatie met het land van herkomst.

WEE KY MA

Er was een tijd waarin ik maar één toekomstdroom had: Einstein overtreffen. Ik was op jonge leeftijd afgestudeerd als natuurkundige, professoren zongen mijn lof en ik had een ambitieus promotieproject. Mijn bedje leek gespreid. Het duurde niet lang voor de eerste twijfel toesloeg. De theoretische natuurkunde was een summum van menselijk intellect, maar tegelijk extreem in haar abstractie en specialisatie. Minuscule 'snaren' die zich bewogen in tien dimensies, natuurkundigen draaiden er hun hand niet voor om. Maar voor mij klonken de snaren niet zuiver. Het knaagde dat mijn werk ver van de realiteit stond en de maatschappelijke relevantie ver te zoeken was. Toen het knagen aanhield werd ik,

Over de auteur Wee Ky Ma is onderzoeker in de neurowetenschap aan de Universiteit van Rochester, New York. Hij is daarnaast oprichter en voorzitter van de Rural China Education Foundation, een internationale non-profit-organisatie geregistreerd in de vs.

in 1998, lid van de Jonge Socialisten.

Mijn politieke neigingen waren niet uit de lucht komen vallen. Als twaalfjarig jongetje had ik een brief naar de PvdA gestuurd waarin ik mij beklaagde over de zwakte van het progressieve geluid in het derde kabinet-Lubbers. De PvdA moest weer de voorvechter van de armen worden en milieu veel hoger op haar agenda zetten, zo luidde mijn deskundige mening in het afdelingsblad. Tien jaar later probeerde ik minister Hermans uit te nodigen voor een debat over het bachelor-masterstelsel en stelde ik, onbezonnen rebel, het bestaansrecht van de js ter discussie in een artikel in *Pro*. En ik nam elke gelegenheid te baat om met Tweede-Kamerleden over hun werk en leven te praten. Politiek was passie en de passie lonkte.

Ondertussen sleepte ik mij met hangen en wurgen naar mijn promotie. Meteen daarna schudde ik mijn natuurkundige veren af en accepteerde een onderzoeksbaan als *postdoctoral*

scholar in de neurowetenschap, de wetenschap die bestudeert wat onze hersenen doen wanneer we waarnemen, bewegen, leren, dementeren, liefhebben, dromen, misdaden plegen of de wereld willen veranderen. Kortom: de biologische basis van wie we zijn. Voor die baan verhuisde ik naar Californië en de politiek bleef achter in Nederland. Ik was gered voor de wetenschap en die Nobelprijs zou wel komen, zoals de universiteitskrant van Groningen schreef. Het zou anders lopen.

COMPLEX EN OVERWELDIGEND

Mijn grootvader was, tachtig jaar geleden, een van de eerste Chinezen die zich in Nederland vestigden. Mijn moeder is geboren en getogen in Amsterdam en in mijn eigen paspoort staat het schone oord Delfzijl vermeld, maar onze band met China hebben we nooit verloren. In 2001 bezocht ik China voor het eerst. In de grote steden zijn we niet lang gebleven, want we gingen onze familieleden op het platteland opzoeken. Het was een andere wereld. Ik zag hen in gevecht met armoede, droogte en watersnood: een fragiele dorpsgemeenschap, zuchtend onder de vooroordelen van stedelingen en een onderwijssysteem waarin plattelandskinderen zwaar in het nadeel waren. Temidden van alle indrukken kwam ik met twee overweldigende gedachten thuis. Ten eerste: ik had daar geboren kunnen zijn. En ten tweede: ik moet hier iets aan doen.

Enmaal in Californië solliciteerde ik naar een reisbeurs om een project in China uit te voeren, uitgelooft door een stichting verbonden aan mijn universiteit. Geprikkeld door mijn jarenlange interesse in onderwijs en mijn observaties in het dorp van mijn voorouders hoefde ik over het onderwerp niet lang na te denken: de verschillen in onderwijskansen tussen stedelijke en rurale gebieden van China. Ik kreeg de beurs, en twee maanden lang kon ik met scholieren, leraren, studenten, ouders, universiteitsbestuurders en onderwijsexperts praten. Langzaam maar zeker werden de contouren van het systeem mij duidelijk.

Al het onderwijs in China is gefocust op de nationale examens. De cruciale momenten in het leven van een Chinese scholier zijn de toelatingsexamens voor de *senior middle school*, de tweede fase van het secundair onderwijs, en voor de universiteit. De concurrentie is moordend en scholieren staan onder immense druk van familie, docenten en klasgenoten om te presteren. Bij die examens worden de grote verschillen tussen steden en platteland zichtbaar. Docenten op het platteland zijn veel lager opgeleid dan die in de steden en plattelandssleerlingen hebben geen toegang tot bibliotheken, internet, wereldnieuws of bijlessen. Klassen van vijftig of meer leerlingen zijn gebruikelijk, veel kinderen moeten uren naar school lopen en de schoolvoorzieningen zijn erbarmelijk. Wie toegelaten wordt tot de *senior middle school* moet lesgeld betalen dat ongeveer net zo veel is als het jaarinkomen van een gemiddelde boer. Het is dus geen wonder dat slechts negen procent van alle plattelandsscholieren naar de *senior middle school* gaat (*China Statistics Yearbook*, 2004).

Maar dat is nog niet de essentie van de problematiek. Die is dat de negen jaar basisonderwijs die de 91 procent vroege schoolverlaters hebben genoten, hen in geen enkel opzicht heeft voorbereid op de maatschappij — afgezien van enige geletterdheid en basale wiskundige vaardigheden. Zij zijn perfect getraind in memorisatie en gehoorzaamheid, maar door autoritaire en docentgerichte lesmethoden zijn alle creativiteit, onafhankelijk denken, samenwerkingsvermogen, zelfvertrouwen en eigen interesses in de kiem gesmoord. In de turbulente, onzekere samenleving van het huidige China zijn juist zulke kwaliteiten van groot belang. Op het platteland worden bijvoorbeeld waardevolle natuurlijke hulpbronnen vaak ongebruikt gelaten omdat de ideeën en daadkracht ontbreken om ze op duurzame wijze te gelde te maken. Ook zijn de migrantenarbeiders die in groten getale van het platteland naar de stad komen vaak het slachtoffer van slechte behandeling, onderdrukking en discriminatie. Hoe meer ik te weten kwam, des te complexer en

overweldigender leek de problematiek van het onderwijs op het Chinese platteland. Kon ik als eenling wel iets gedaan krijgen?

CIVIL SOCIETY

Voor wie idealen van sociale rechtvaardigheid wil verwezenlijken is de kracht van de politiek ook haar zwakte: besluiten worden bij meerderheid genomen en een politieke partij is vaak een inert mechaniek. Voor jonge idealisten is een non-gouvernementele organisatie (NGO) daarom vaak de aangewezen manier om sociale passie, daadkracht en goede ideeën te kanaliseren. Een NGO, hoe klein ook, beschouw ik niet zozeer als een oefening op weg naar iets beters, maar als een integraal onderdeel van een gezonde *civil society*. Ik houd graag het beroemde citaat van de Amerikaanse antropologe Margaret Mead in gedachten: *'Never doubt that a small group of thoughtful, committed citizens can change the world. Indeed, it is the only thing that ever has'*. Al durf ik er mijn hoofd niet om te verdedden dat deze uitspraak waar is, toch blijft ze een baken van hoop in de strijd tegen het cynische stemmetje in ons achterhoofd.

In 2004 voegde ik de daad bij het woord en richtte de Rural China Education Foundation (RCEF) op, een NGO met als missie om het leven van plattelandskinderen in China te verbeteren door middel van kwaliteitsonderwijs: curriculum en onderwijsmethoden die een veelzijdige ontwikkeling stimuleren, plezier in het leren bevorderen en scholieren voorbereiden om positieve verandering in hun gemeenschap teweeg te brengen. Onze eerste kernstrategie bestaat uit zomerprogramma's waarin geselecteerde vrijwilligers na intensieve voorbereiding twee weken experimentele lessen geven in die Chinese dorpen die voor een dergelijk project open staan. Onze tweede kernstrategie is docententraining: onderwijsexperts met een goed begrip van lokale omstandigheden trainen plattelandsdocenten in studentgericht onderwijs en volgen hen gedurende het schooljaar door middel van observatie en evaluatie. We werken nauw samen

met organisaties van maatschappelijk actieve universiteitsstudenten in China. Zij zijn vaak zelf afkomstig van het platteland en behoren tot een kleine minderheid die zich actief voor rurale ontwikkeling wil inzetten. Deze samenwerking is voor ons niet alleen belangrijk omdat lokale kennis onontbeerlijk is, maar ook omdat we zien dat sociaal vrijwilligerswerk in China een sleutelrol vervult in het dichten van de kloof tussen de steden en het platteland. *Civil society* is in China nog een relatief nieuw concept, dat pas gestalte begon te krijgen in het midden van de jaren 80. De studenten met wie wij nu samenwerken vormen een voorhoede van stedelingen die een bijdrage willen leveren aan de aanpak van China's groeiende sociale ongelijkheid.

In tegenstelling tot de gang van zaken in het reguliere examengerichte lessen brengen RCEF-vrijwilligers leerlingen in contact met ideeën en activiteiten die hun actieve deelname, samenwerking, creativiteit, kritisch denken en plezier in het leren stimuleren. Zulke vaardigheden kunnen scholieren helpen om het volledige potentieel van hun geest te benutten en later op een instabiele, competitieve arbeidsmarkt betere kansen te verwerven. Bovendien hopen we dat plattelandskinderen door het ontwerpen en uitvoeren van gemeenschapsprojecten in hun dorp — zoals een nieuwe manier van afval verzamelen of het assisteren van ouderen — zullen leren dat zij zelf de duurzame ontwikkeling van hun gemeenschap van binnenuit kunnen leiden. Zo kunnen zij leren dat onderwijs niet alleen een manier kan zijn om aan het platteland te ontsnappen, maar ook een middel om de plattelandsgemeenschap te helpen verbeteren: een filosofie die naadloos aansluit bij Bannings pleidooi voor de 'vrije ontplooiing van individuen in solidaire gemeenschappen'.

OGENSCHIJNLIJKE ZIJPADEN

Een beginnende NGO is als een startend bedrijf. Je hebt een managementstructuur nodig, een *Board of Directors*, een *business plan* en *venture capital*. Je moet een *track record* opbouwen, ac-

countable zijn, *good governance* toepassen en je publiekelijk profileren. Daarnaast moet je een solide inhoudelijke fundering aanleggen, in ons geval op de gebieden van onderwijspsychologie, sociologie, ontwikkelingssamenwerking en Chinese politiek. Dat zijn geen geringe taken, maar gelukkig hebben we in RCEF een aantal gemotiveerde, deskundige jonge mensen die dezelfde idealen hebben maar tegelijkertijd met beide benen op de grond staan. Al hebben ze wijd uiteenlopende achtergronden en wonen ze op verschillende continenten, zij vormen voor mij de reden om werkelijk in Margaret Meads citaat te geloven en vol te houden *against all odds*.

'Whee Ky is een talentvolle jongeman, maar hij moet eens beslissen dat hij wetenschapper wil zijn.' Ik hoorde dat een bevriende professor in de neurowetenschap dit onlangs over mij had gezegd. Hij sloeg de spijker op zijn kop. Hij wist dat ik naast mijn wetenschappelijke werk altijd een onweerstaanbare drang had gevoeld om direct betrokken te zijn bij maatschappelijke actie. En inderdaad was dat ten koste gegaan van mijn toewijding aan de wetenschap. In de afgelopen jaren heb ik veel vooraanstaande wetenschappers gevraagd of een succesvolle wetenschappelijke carrière te combineren was met een 'bijbaan' als het leiden van een NGO, en het antwoord was onveranderlijk 'nee'. Een wetenschapper staat volgens hen voor een keuze: totale focus op de wetenschap of een plek in de middelmaat. Twijfel? Ga maar wat anders doen.

Net als andere jonge idealisten weet ik dat ik nooit volledige voldoening zou kunnen halen uit een baan die met sociale rechtvaardigheid weinig van doen heeft, hoe uitdagend, aanzienlijk of goedbetaald ook. Ik raak daarom gaandeweg meer overtuigd dat ik me zou kunnen verzoenen met een plek in de wetenschappelijke middelmaat zolang ik mijn NGO-werk succesvol kan voortzetten. Dat zou een schok zijn voor Whee Ky Ma van tien jaar geleden, maar nu beschouw ik het als een nuttige les uit mijn werk voor RCEF. Moderne idealisten komen vaak vanzelf in een spagaat terecht tussen carrière en NGO's. Maar bij nader inzien is dat zo slecht nog

niet, omdat ze het beste uit twee werelden kunnen halen: het voordeel van de twijfel.

Er is een tweede les die ik heb geleerd. De brief die ik als twaaljarige schreef, de organisatie van een onderwijsdebat, praten met familieleden op het platteland van China, actief zijn in progressieve clubs: het leken altijd losse, ongerichte activiteiten, maar nu zie ik hoe ze samen de perfecte voorbereiding vormden voor wat ik met RCEF onderneem. Soms doe je dingen in het leven die je op dat moment niet goed kunt plaatsen, je slaat kleine zijpaden in die afwijken van de gemarkeerde route. Maar wie zelfvertrouwen heeft en zijn idealen niet verloochent

Een wetenschapper staat voor de keuze: totale focus op de wetenschap of een plek in de middelmaat

zal merken dat die zijpaden op een gegeven moment vanzelf samenkomen, dat schijnbaar willekeurige gedachten zich uitkristalliseren en dat terugblikkend alles betekenis heeft gehad.

Zelfs mijn omschakeling naar de neurowetenschap lijkt in het plaatje te passen. Wie effectieve, zinvolle lesmethoden voor scholieren wil ontwikkelen, moet begrijpen hoe kinderen leren. Dat verschilt tussen culturen en tussen individuen, maar de universele basis is de werking van de menselijke hersenen. Een sociale leeromgeving creëren, verbanden leggen met aanwezige kennis en leerlingen zelf laten experimenteren zijn goede lesmethoden *vanwege* de manier waarop de hersenen nieuwe verbindingen aanleggen. Mijn toekomstdroom is nu om voor de ene helft professor in de neurowetenschap te zijn en voor de andere helft RCEF tot een effectieve en respectabele organisatie te maken, vanuit de VS, Nederland of China. In de wetenschap verkies ik relevantie boven brillen. Voor mij is de cirkel rond. En Einstein kan gerust zijn.